

Anna Janus-Dębska*, Rafał Skręt**

* Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie [anna.janus@warszawapraga.so.gov.pl];

** Sąd Rejonowy w Sosnowcu [rafals_1@wp.pl]

Sądowy kurator zawodowy zawieszony w postępowaniu wykonawczym

Abstrakt: W wyniku zmian legislacyjnych od dnia 1 stycznia 2010 r. do zespołów kuratorskiej służby sądowej wykonujących orzeczenia w sprawach karnych kierowane są sprawy, w których postępowanie wykonawcze zostało zawieszone w trybie art. 15 § 2 kodeksu karnego wykonawczego. Mimo upływu 10 lat od wprowadzenia obowiązku wykonywania przez kuratorów czynności kontrolnych w tego rodzaju sprawach nadal zgłaszane są wątpliwości co do roli i zadań spoczywających na kuratorach sądowych w toku postępowania wykonawczego, które zostało zawieszone i przez jakiś czas nie jest wykonywane. Czy w toku takiego zawieszonego postępowania kurator zawodowy nadal zachowuje wszelkie przymioty związane z posiadanym przez niego statusem organu postępowania wykonawczego?

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie roli zawodowego kuratora sądowego jako organu postępowania wykonawczego w sytuacji, gdzie pomimo prawomocności i wykonalności, orzeczenie nie będzie wykonywane i nie będzie się toczyć z przyczyn o charakterze czasowym oraz przedstawienie wniosków de lege ferenda odnoszących się do unormowania uprawnień kuratorów sądowych w omawianych zakresie.

Słowa kluczowe: Kurator sądowy, zawieszone postępowanie wykonawcze, kodeks karny wykonawczy, wykonanie orzeczeń sądu, prawa osób skazanych.

Kuratorzy sądowi, to grupa zawodowa już z przeszło 100-letnią historią działalności na rzecz wymiaru sprawiedliwości i społeczeństwa polskiego. Zakres zadań wykonywanych przez tę grupę zawodową przekłada się na poziom po-

rzędu i bezpieczeństwa obywateli. Z punktu widzenia społeczeństwa, a zwłaszcza społeczności lokalnych, kuratorzy sądowi są podstawową instytucją zajmującą się readaptacją osób społecznie marginalizowanych, zagrożonych wykluczeniem społecznym, wykazujących problemy z dostosowaniem się do norm społeczno-prawnych¹. Nowa kodyfikacja karna, która weszła w życie w 1998 roku, rozszerzyła znacząco zakres, ilość i rodzaj zadań wykonywanych przez kuratorów dla dorosłych². Co jest też istotne, pierwszy raz wśród organów wykonujących orzeczenia³, określonych w art. 2 Kodeksu karnego wykonawczego (dalej k.k.w.) znalazł się nowy organ – sądowy kurator zawodowy. Tym samym jego rola i odpowiedzialność w postępowaniu karnym wykonawczym – a więc takim, w którym orzeczenie sądu podlega wykonaniu i znajduje się w toku tego wykonania – została znacznie wzmocniona w porównaniu do wcześniej obowiązującej ustawy. Warunkiem jednak do podejmowania przez uprawnione organy, w tym kuratora, czynności zmierzających do wykonania orzeczenia jest spełnienie pewnych przesłanek procesowych, pozwalających na przeprowadzenie tegoż postępowania wykonawczego. Podstawową przesłanką jest tutaj wykonalność. Główną regułą wyrażoną w przepisach k.k.w. jest to, że orzeczenie staje się wykonalne z chwilą uprawomocnienia. Ustawa jednakże w wielu przypadkach dopuszcza również istnienie wyjątków od ww. reguły – orzeczenie może być wykonalne i podlegać wykonaniu zanim się uprawomocni. Celem jednak niniejszego opracowania jest przedstawienie roli sądowego kuratora zawodowego, jako organu postępowania wykonawczego w sytuacji zgoła odmiennej. A mianowicie takiej, gdzie pomimo prawomocności i wykonalności, orzeczenie nie będzie wykonywane i nie będzie się toczyć z przyczyn o charakterze czasowym. Sankcjonowaniu tej sytuacji służy taka instytucja prawa karnego wykonawczego, jak zawieszenie postępowania wykonawczego (Postulski 2011). Dla porządku warto tylko zasygnalizować, że może dojść również do sytuacji, że postępowanie nie będzie wykonalne, a tym samym nie będzie się toczyć z przyczyn trwałych, do których zaliczyć można np. śmierć skazanego. W przypadku takiej ujemnej przesłanki do prowadzenia dalszego postępowania wykonawczego będzie miała z kolei zastosowanie instytucja umorzenia postępowania wykonawczego. Różnica między wymienionymi instytucjami jest taka, że zawieszenie postępowania wykonawczego spowoduje wstrzymanie danego postępowania na jakiś czas (z reguły do ustania przeszkody, która spowodowała to wstrzymanie), jednak nie zniweczy go, jak ma to miejsce w sytuacji już

.....

¹ Tak m.in. M. Biernacki, Interpelacja nr 23698 do ministra sprawiedliwości w sprawie niedostoso-
wania regulacji prawnych w zakresie bezpieczeństwa pracy kuratorów sądowych. Sejm VIII kadencji.
<http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=7474393E> (dostęp: 27.09.2019).

² Trend ten (sukcesywne rozszerzanie kompetencji sądowego kuratora zawodowego dla dorosłych)
można zaobserwować nieustannie podczas dotychczas obowiązującej kodyfikacji karnej.

³ W wyniku nowelizacji z 2003 r. organy wymienione w art. 2 k.k.w., nazywane dotąd „organami
wykonującymi orzeczenia”, zostały nazwane „organami postępowania wykonawczego”. W literaturze
jednak do tej pory obu terminów używa się zamiennie.

umorzenia. Dodatkowo umorzenie lub zawieszenie może dotyczyć całości postępowania wykonawczego, jego wybranej części lub postępowania incydentalnego toczącego się w toku tegoż postępowania wykonawczego.

Z dniem 1 stycznia 2010 r. do zespołów kuratorskiej służby sądowej w sprawach karnych i w sprawach o wykroczenia do urzędzeń ewidencyjnych została wprowadzona tzw. kontrolka Zaw_k (obecnie Zawk) dla spraw, w których postępowanie wykonawcze zostało zawieszone w trybie art. 15 § 2 k.k.w. Stało się tak na skutek wprowadzenia zmian w obowiązującym w tamtym czasie § 509 zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 2003 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej (Dz.Urz.MS.2003.5.22 z późn. zm.)⁴. Jednocześnie określony został tryb prowadzenia kontroli dla tego rodzaju spraw zarówno przez kierownika zespołu kuratorskiego, jak i kuratora zawodowego, który aktualnie obowiązuje w brzmieniu: *Kontrolka spraw, w których postępowanie zawieszono, powinna być kontrolowana przez kierownika zespołu nie rzadziej niż raz na miesiąc, przy czym, nie rzadziej niż raz na trzy miesiące kurator zawodowy dokonuje ustalenia, czy zaistniała podstawa do złożenia wniosku o podjęcie zawieszonego postępowania lub innego stosownego wniosku*⁵. Wypada tylko wspomnieć, że od wprowadzenia ww. zmian upłynęło ponad pięć lat, zanim kuratorzy zawodowi, dokonując ustaleń o ustąpieniu, bądź nie, przeszkód do dalszego stosowania zawieszonego postępowania wykonawczego, uzyskali ustawową legitymację do inicjowania przed sądem postępowań w zakresie jego podejmowania. Kazimierz Postulski w jednym ze swoich artykułów z 2011 r. wskazywał, iż uprawnienia do składania takiego wniosku nie ma zawodowy kurator sądowy, a jego ewentualny „wniosek”, bo takie przypadki występowały w praktyce, może być traktowany jedynie jako sygnalizacja do wszczęcia z urzędu postępowania incydentalnego (Postulski 2011). Sytuacja ta uległa zmianie 1 lipca 2015 roku, kiedy w życie weszła ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.2015.396). W wyniku wprowadzonych zmian, do § 2 art. 173 k.k.w. po pkt. 9 dodano pkt 9a wskazujący wprost, że do obowiązków sądowego kuratora zawodowego należy w szczególności składanie wniosków o zawieszenie, podjęcie oraz o umorzenie postępowania wykonawczego. Zmianę tę, którą zaproponowano podczas prac Komisji Nadzwyczajnej Sejmowi VII kadencji do spraw zmian w kodyfikacjach, argumentowano „ukłonem w stronę kuratorów sądowych”⁶.

⁴ Zmiana wprowadzona przez § 1 pkt 25 zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 grudnia 2009 r. zmieniającego zarządzenie w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej (Dz.Urz.MS.2009.13.137).

⁵ § 524.12 obecnie obowiązującego zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 czerwca 2019 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej (Dz.Urz.MS.2019.138).

⁶ Zob. <http://orka.sejm.gov.pl/Zapisy7.nsf/wgskmr/NKK-80> (dostęp: 30.09.2019).

Z ustrojowego punktu widzenia, charakter zadań wykonywanych przez kuratorów sądowych określony został wyraźnie w art. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (Dz.U.2018.1014 j.t.). Są to zadania o charakterze wychowawczo-resocjalizacyjnym, diagnostycznym, profilaktycznym i kontrolnym. Zadania te w perspektywie pracy kuratorów sądowych dla dorosłych są związane tradycyjnie – co już wcześniej wskazano – z postępowaniem wykonawczym i głównie realizowane w toku sprawowania dozorów, czy to w warunkach umoznzonego postępowania karnego, czy zawieszonego wykonania kary pozbawienia wolności, czy przedterminowego zwolnienia z jej odbywania. Ponadto kuratorzy dla dorosłych realizują zadania związane z wykonaniem kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej oraz nadzorami nad wykonywaniem zakazów i nakazów określonych w art. 181a § 1 k.k.w. Prowadzą też czynności związane z organizowaniem i kontrolowaniem kar z zastosowaniem dozoru elektronicznego oraz wiele, wiele innych zadań (Hak 2018, s. 99; Janus-Dębska, Gronkiewicz-Ostaszewska 2019, s. 9–11).

Uwzględniając zmiany ustawowe, które dokonały się na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat, można skonstatować w ten sposób, że po okresie normatywnej i orzeczniczej dominacji kary pozbawienia wolności, jako głównej reakcji karnej na popełniony czyn zabroniony, polski ustawodawca wdrożył rozwiązania jurydyczne nowej filozofii karania, zmierzające do zmiany dotychczas przyjętej i stosowanej polityki karania. Jednocześnie korelujące ze standardami europejskiej polityki kryminalnej w zakresie większego wykorzystania kar nieizolacyjnych. Na podstawie tych zmian wyraźnie można zaobserwować przesunięcie się akcentu wśród rodzajów głównie wykonywanych środków przez kuratorów sądowych dla dorosłych z dozorów w kierunku kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej (Skręt 2018, s. 43–57). I to właśnie tych ostatnich najczęściej dotyczy sytuacja, w której postępowanie wykonawcze w zakresie kary ograniczenia wolności jest zawieszane.

W definicji słownika języka polskiego, słowu „zawieszony”, przypisuje się w poruszonym tutaj kontekście znaczenie: wstrzymać coś na jakiś czas⁷. Z kolei wstrzymać się z czymś na jakiś czas, to nic innego, jak odłożyć to na później. Skoro coś jest w danej chwili wstrzymane (zawieszone) i odłożone na później, to tym samym nie jest wykonywane. Niemożliwe przez to staje się prowadzenie jakiegokolwiek postępowania zawieszonego bez jego uprzedniego podjęcia i tym samym wprowadzenie go ponownie w stan wykonalności. A zatem, jakie role i jakie zadania spoczywają na sądowym kuratorze zawodowym w toku postępowania wykonawczego, które zostało zawieszone i przez jakiś czas nie jest wykonywane? Czy w toku takiego zawieszonego postępowania kurator zawodowy nadal zachowuje wszelkie przymioty związane z posiadanym przez niego statusem organu postępowania wykonawczego? Nie wyjaśnia tego ani art. 173 k.k.w., w którym

.....

⁷ Zob. <https://sjp.pl/zawieszony> (dostęp: 30.09.2019).

w sposób egzemplifikacyjnym został wskazany katalog spoczywających na kuratorze zawodowym obowiązków w ramach wykonywanych swoich zadań, ani rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 czerwca 2016 roku, delegowane na podstawie art. 176 k.k.w. Także zwrot z § 524 ust. 12 obecnie obowiązującego zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 czerwca 2019 roku, iż kurator zawodowy dokonuje ustalenia czy zaistniała podstawa do złożenia wniosku o podjęcie zawieszonego postępowania lub innego stosownego wniosku, również tak naprawdę nie jest tutaj żadną wskazówką, co do sposobu dokonywania takiego ustalenia przez kuratora w okresie, kiedy postępowanie, które dotychczas prowadził zostało zawieszone. Szczególnie w sytuacji, kiedy okolicznością powodującą zawieszenie postępowania wykonawczego jest ciężka choroba skazanego i jej koniec jest trudny do przewidzenia, a dokonanie ustalenia wymaga wezwania takiej osoby. Staje się to szczególnie problemem w sytuacji, gdy przepis uprawniający kuratora do takiego wezwania jest stosowany w toku postępowania wykonywanego, a w innych realiach prawnych (np. przy zawieszonym w całości postępowaniu wykonawczym) może taka czynność godzić w wolność osoby wzywanej, podlegającej przecież ochronie prawnej, ograniczanej tylko przepisami ustawy. Taka sytuacja prowadzi do wniosku, iż w takiej sytuacji sądowy kurator zawodowy traci swoje wszelkie przymioty określone posiadanym przez niego statusem. Poprzez utratę tych przymiotów pozbawiony z kolei jest realnych możliwości prowadzenia skutecznych działań kontrolnych wobec sprawców znajdujących się w okresie zawieszonego postępowania wykonawczego, jak i dokonywania wobec nich ustaleń w trybie przewidzianym w § 524 ust. 12 zarządzenia, bez wcześniejszego uruchomienia go przez sąd⁸. W takich warunkach nadany kuratorowi status organu postępowania wykonawczego przyjmuje charakter „upośledzony”. Podejmowane z kolei czynności w kierunku ustalania prowadzi do odciągania kuratora sądowego od realizacji jego podstawowych zadań związanych z pomocą w readaptacji społecznej skazanych, wychowawczego oddziaływania i zapobiegania ich powrotowi do przestępstwa, jak i ochronie osób pokrzywdzonych przestępstwem, co powoduje, że kuratorzy sądowi pełnią istotną rolę w systemie bezpieczeństwa publicznego. Zadaniu temu nie pomagają również to, że sprawy, w których postępowanie wykonawcze zostało zawieszone nie są objęte tzw. standardami obciążenia pracą kuratora zawodowego⁹. Skalę problemu i obciążenia kuratorów sądowych działaniami, które wiążą się z dokonywaniem ustaleń czy ustały przyczyny zawieszenia postępowania wykonawczego, a tym samym, czy zaistniała podstawa do złożenia wniosku o podjęcie zawieszonego postępowania lub innego stosownego wniosku

.....

⁸ Kazimierz Postulski w komentarzu do art. 15 k.k.w. (stan prawny: 20.09.2017) podaje, iż w okresie zawieszenia sąd obowiązany jest sprawdzać okresowo, w trybie art. 14 § 1 k.k.w. czy ustały przyczyny, które spowodowały zawieszenie postępowania. Lex/el.

⁹ Zob. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9.06.2003 r. w sprawie standardów obciążenia pracą kuratora zawodowego (Dz.U.2003.116.1100).

pokazują działania nadzorcze, jakie zostały przeprowadzone w okręgu warszawsko-praskim w ramach zleconych czynności nadzorczych w roku 2018 przez Ministerstwo Sprawiedliwości.

Zawieszone postępowania wykonawcze na przykładzie Zespołów Kuratorskiej Służby Sądowej Wykonujących Orzeczenia w Sprawach Karnych okręgu warszawsko-praskiego

Pismem „Ogólne kierunki wewnętrznego nadzoru administracyjnego w 2018 roku” z dnia 21 grudnia 2017 roku¹⁰, Ministerstwo Sprawiedliwości zleciło objęcie czynnościami nadzorczymi problematykę dotyczącą: „Prawidłowości (w tym terminowości) realizowania przez sądowych kuratorów zawodowych czynności, o których mowa w § 509 pkt 11 zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 2003 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej (Dz.Urz. MS nr 5, poz. 22 z późn. zm.), zmierzających do ustalenia czy ustały przyczyny zawieszenia postępowania wykonawczego, a tym samym czy zaistniała podstawa do złożenia wniosku o podjęcie zawieszonego postępowania lub innego stosownego wniosku, ze szczególnym uwzględnieniem spraw, w których przesłanką zawieszenia postępowania jest zły stan zdrowia skazanego oraz spraw zagrożonych umorzeniem z powodu przedawnienia wykonania kary”.

Na podstawie planu zadań nadzorczych Kuratora Okręgowego na 2018 rok w pionie kurateli dla dorosłych we wszystkich Zespołach Kuratorskiej Służby Sądowej (dalej skrót: ZKSS) wykonujących orzeczenia w sprawach karnych okręgu warszawsko-praskiego, przeprowadzone zostały lustracje na podstawie art. 37 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o *kuratorach sądowych* (Dz.U. Nr 98, poz. 1071, z późn. zm.), w których uwzględnione zostały zagadnienia wskazane w ww. piśmie Ministerstwa Sprawiedliwości¹¹.

Jak wynika z danych statystycznych zawartych w sprawozdaniu z działalności kuratorskiej służby sądowej okręgu Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie (symbol: MS-S40r) większość zawieszonych postępowań wykonawczych odnosi się do spraw o sygnaturze „Kkow”, dotyczących kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej orzeczonej na podstawie art. 45 kk¹². Blisko 94%

.....

¹⁰ Ministerstwo Sprawiedliwości, pismo nr DNA-I-511-1/17 z dn. 21.12.17 r.

¹¹ Sprawozdania z lustracji nr: BK-422-1/18, BK-422-19/18, BK-422-21/18, BK-422-23/18, BK-422-29/18, BK-422-36/18, BK-422-43/18, BK-422-51/18, BK-422-52/18, dostępne w Biurze Kuratora Okręgowego Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie.

¹² Zgodnie z § 523.1. Zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 czerwca 2019 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej

z 1211 wszystkich spraw zawieszonych to sprawy „Kkow”, pozostałe niecałe 6% dotyczy: warunkowego przedterminowego zwolnienia i warunkowego zawieszenia wykonania kary (sprawy oznaczone jako „Doz” i „O”)¹³.

Na koniec 2018 r. w okręgu warszawsko-praskim pozostawało 1133 zawieszonych spraw „Kkow” na 3890 spraw „Kkow” pozostających w wykonaniu¹⁴, co oznacza dodatkowe 25,5% tego rodzaju spraw znajdujących się pod nadzorem kuratorów, w których postępowanie wykonawcze zostało zawieszone, jednakże kuratorzy są zobligowani podejmować w nich czynności kontrolne¹⁵. Należy wskazać, iż liczba wszystkich spraw zawieszonych w Sądach Rejonowych okręgu warszawsko-praskiego systematycznie zwiększa się każdego roku, z 588 spraw zawieszonych w 2013 r. (łącznie: „Kkow”, „Doz”, „O”) do 1211 spraw zawieszonych w 2018 roku, co oznacza ponaddwukrotny wzrost w ostatnich pięciu latach (wzrost o 106%). Największa dynamika wzrostu liczby spraw zawieszonych dotyczy Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi-Północ w Warszawie – z 199 tego typu spraw w 2013 r. do 551 w 2018 roku (wykres 1).

Dla sprawdzenia czy okręg Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie jest reprezentatywny dla innych okręgów w Polsce poniżej zostaną wskazane dane ogólnopolskie. Z danych ogólnopolskich wynika, że większość zawieszonych postępowań wykonawczych, tak jak w okręgu warszawsko-praskim, odnosi się do spraw o sygnaturze „Kkow” dotyczących kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej orzeczonej na podstawie art. 45 kkw. Blisko 96% z 36 426 wszystkich spraw zawieszonych to sprawy o sygnaturze „Kkow”, pozostałe 4% dotyczy przede wszystkim: warunkowego przedterminowego zwolnienia i warunkowego zawieszenia wykonania kary¹⁶ (sprawy oznaczone jako „Doz” i „O”)¹⁷.

.....

(Dz.Urz.MS.2019.138): „Do wykazu „Kkow” wpisuje się sprawy dotyczące wykonania: 1) kary ograniczenia wolności; 2) pracy społecznie użytecznej orzeczonej w zamian za nieuiszczoną grzywnę”.

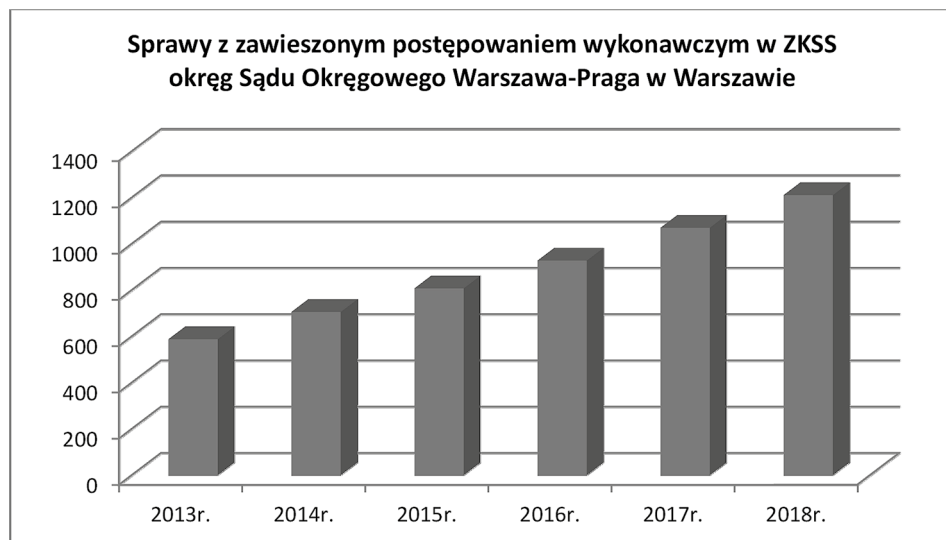
¹³ Sprawozdanie z działalności kuratorskiej służby sądowej za rok 2018, Zespoły Kuratorskiej Służby Sądowej – Warszawa-Praga, MS-S40r, źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości. Symbolami „Doz” i „O” oznaczone są sprawy dotyczące warunkowego przedterminowego zwolnienia i warunkowego zawieszenia wykonania kary.

¹⁴ Sprawozdanie z działalności kuratorskiej służby sądowej za rok 2018, Zespoły Kuratorskiej Służby Sądowej – Warszawa-Praga, MS-S40r, Stan spraw „Kkow” na dzień 31.12.2019 r., źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości.

¹⁵ § 524.12. Zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 czerwca 2019 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej: „Kontrolka spraw, w których postępowanie zawieszono, powinna być kontrolowana przez kierownika zespołu nie rzadziej niż raz na miesiąc, przy czym, nie rzadziej niż raz na trzy miesiące kurator zawodowy dokonuje ustaleń, czy zaistniała podstawa do złożenia wniosku o podjęcie zawieszonego postępowania lub innego stosownego wniosku”.

¹⁶ Sprawozdanie z działalności kuratorskiej służby sądowej za rok 2018, Zespoły Kuratorskiej Służby Sądowej – Polska, MS-S40r, źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości.

¹⁷ Zgodnie z § 521.1. Zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 czerwca 2019 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej: „Do wykazu „Doz” wpisuje się sprawy dotyczące wykonania: 1) dozoru kuratora sądowego; 2) nadzoru, o którym mowa w art. 181a § 2 k.k.w., nad wykonywaniem zakazu przebywania w określonych środo-

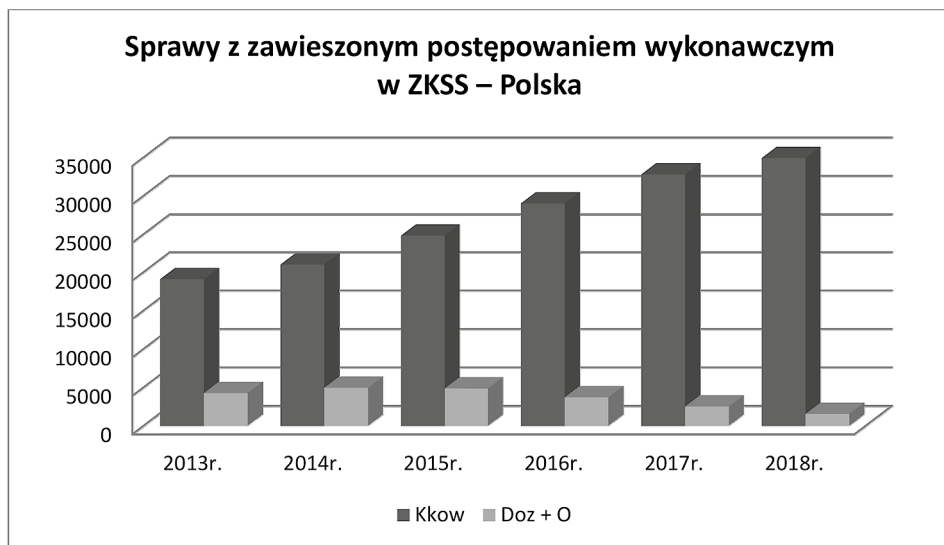
Wykres 1. Wpływ spraw zawieszonych (łącznie: „Doz”, „O”, „Kkow”) w Zespołach Kuratorskiej Służby Sądowej w okręgu Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie w latach 2013–2019

Źródło: Sprawozdanie z działalności kuratorskiej służby sądowej za rok 2018, Zespoły Kuratorskiej Służby Sądowej – Warszawa-Praga, MS-S40r, Stan spraw „Kkow” na dzień 31.12.2019 r., Ministerstwo Sprawiedliwości. Opracowanie graficzne danych własne.

Na koniec 2018 r. w całej Polsce pozostawało 34 902 zawieszonych spraw o sygnaturze „Kkow” na 128 948 pozostających w wykonaniu, co oznacza dodatkowe 27% spraw „Kkow” znajdujących się pod nadzorem kuratorów, w których postępowanie wykonawcze zostało zawieszone (wykres 2). Te dane są zbliżone do udziału wskazanego powyżej w okręgu warszawsko-praskim. We wszystkich Sądach Rejonowych można również zauważyć systematycznie zwiększającą się ogólną liczbę spraw „Zawk”¹⁸ z 23 295 spraw zawieszonych w 2013 r. (łącznie: „Kkow”, „Doz”, „O”) do 36 426 spraw zawieszonych w 2018 roku, co oznacza ponad półtorakrotny wzrost w ostatnich 5 latach (wzrost o 56%). Porównanie powyższych danych wskazuje na większą dynamikę wzrostu spraw „Zawk” w okręgu warszawsko-praskim niż średni wzrost tego rodzaju spraw w Polsce. Zauważalne

.....
wiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu, jak również nakazu okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym; 3) kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego; 4) środka karnego w systemie dozoru elektronicznego; 5) środka zabezpieczającego w systemie dozoru elektronicznego”.

¹⁸ Zgodnie z § 524.9. Zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 czerwca 2019 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej: „W kontrolce „Zawk” wpisuje się nazwiska i imiona osób, co do których postępowanie wykonawcze zostało zawieszone”.

Wykres 2. Wpływ spraw zawieszonych („Kkow” oraz „Doz” łącznie z „O”) w Zespołach Kuratorskiej Służby Sądowej w Polsce w latach 2013-2018

Źródło: Sprawozdanie z działalności kuratorskiej służby sądowej za lata 2013-2018, Zespoły Kuratorskiej Służby Sądowej – Polska, MS-S40r, Ministerstwo Sprawiedliwości. Opracowanie graficzne danych własne.

jest duże zróżnicowanie tej dynamiki w poszczególnych okręgach największych aglomeracji w latach 2013–2018¹⁹, np. wzrost: w Gdańsku – o 118%, w Warszawie-Pradze – o 106%, we Wrocławiu – o 92%, w Warszawie – o 80%, w Krakowie – o 56%, w Poznaniu – o 31%, w Łodzi – o 13%. Zapewne warto byłoby dokonać bardziej szczegółowej analizy tak znacznego zróżnicowania powyższych danych, jednakże nie jest to przedmiotem niniejszego artykułu.

Przeprowadzona przez kuratora okręgowego w okręgu warszawsko-praskim lustracja w zakresie tematycznym: „Prawidłowość (w tym terminowość) realizowania przez sądowych kuratorów zawodowych czynności, o których mowa w § 509 pkt 11 zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 2003 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej, zmierzających do ustalenia czy ustały przyczyny zawieszenia postępowania wykonawczego, a tym samym czy zaistniała podstawa do złożenia wniosku o podjęcie zawieszonego postępowania lub innego stosownego wniosku, ze szczególnym uwzględnieniem spraw, w których przesłanką zawieszenia postępowania jest zły stan zdrowia skazanego oraz spraw zagrożonych umorzeniem z powodu przedawnienia wykonania kary”, pozwoliła wyodrębnić

¹⁹ Sprawozdanie z działalności kuratorskiej służby sądowej za rok 2013 i 2018, Zespoły Kuratorskiej Służby Sądowej – Polska, MS-S40r, źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości.

najczęstsze przesłanki zawieszania postępowań wykonawczych (dane przekazane przez kierowników ZKSS)²⁰:

1. Osadzenie skazanych w jednostkach penitencjarnych (odbywanie kary w innej sprawie, areszt) – 791 spraw.
2. Problemy z ustaleniem miejsca pobytu (np. osoby bezdomne) – 170 spraw.
3. Wykonywanie prac na cele społeczne orzeczonych w innej sprawie – 101 spraw.
4. Długotrwałe choroby (schorzenia fizyczne i psychiczne) – 99 spraw.
5. Niepełnosprawność (posiada stosowne orzeczenie lekarskie i/lub decyzję administracyjną) – 22 sprawy.
6. Odbywanie w innej sprawie kary SDE – 13 spraw.
7. Cięża i opieka nad dziećmi – 12 spraw.
8. Wyjazd za granicę do pracy – 2 sprawy.
9. Pobyt w ośrodkach leczenia uzależnień – 1 sprawa.

Z powyższych danych wynika, iż postępowania wykonawcze najczęściej zawieszane są z powodu: osadzenia skazanych w jednostkach penitencjarnych (odbywanie kary pozbawienia wolności w innej sprawie lub stosowanie tymczasowego aresztowania), problemów z ustaleniem miejsca pobytu (np. osoby bezdomne, bez stałego miejsca pobytu), wykonywanie obowiązku pracy na cele społeczne orzeczonych w innych sprawach, długotrwałe choroby (schorzenia fizyczne i psychiczne). Te cztery czynniki są decydujące w 96% spraw z zawieszonym postępowaniem wykonawczym.

Tabela 1. Przesłanki zawieszania postępowań wykonawczych w okręgu warszawsko-praskim

Lp.	Przesłanki zawieszenia postępowania	Liczba spraw „Kkow” zawieszonych na dzień 3.12.2018 r.	Liczba spraw „Doz”, „O” zawieszonych na dzień 3.12.2018 r.
1	Osadzenie skazanych w jednostkach penitencjarnych (odbywanie kary w innej sprawie, areszt)	721	70
2	Długotrwałe choroby (schorzenia fizyczne i psychiczne)	99	0
3	Niepełnosprawność (posiada stosowne orzeczenie lekarskie)	22	0
4	Problemy z ustaleniem miejsca pobytu (np. osoby bezdomne)	159	11
5	Pobyt w ośrodkach odwykowych	1	0
6	Cięża i opieka nad dziećmi	12	0

²⁰ Dane liczbowe dotyczące przyczyn zawieszania postępowań wykonawczych podawane były przez poszczególne ZKSS na dzień przeprowadzania lustracji, czyli dotyczą różnych terminów w 2018 r.

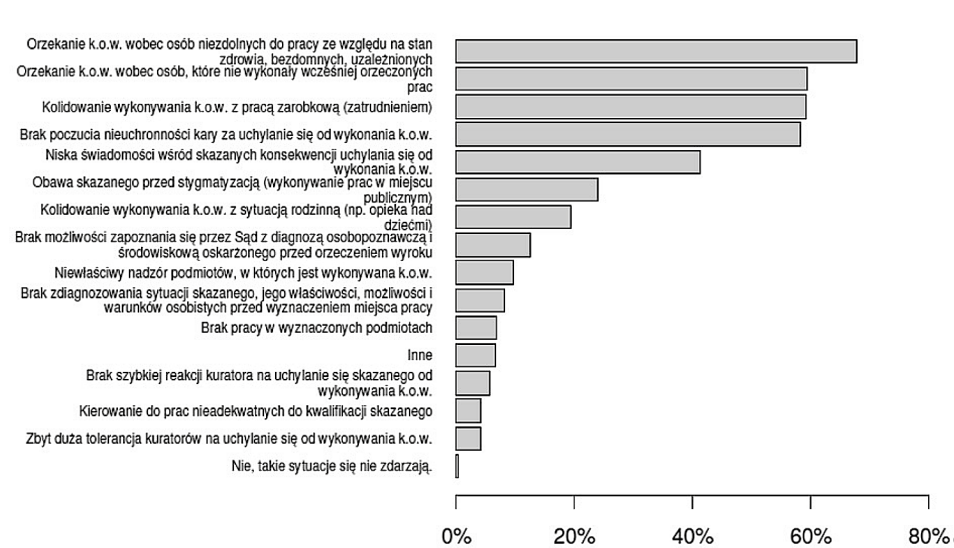
Lp.	Przesłanki zawieszenia postępowania	Liczba spraw „Kkow” zawieszonych na dzień 3.12.2018 r.	Liczba spraw „Doz”, „O” zawieszonych na dzień 3.12.2018 r.
7	Wyjazd za granicę do pracy	1	1
8	Wykonywanie prac na cele społeczne orzeczonych w innej sprawie	101	0
9	Inne	13 Odbywanie w innej sprawie kary w SDE (system dozoru elektronicznego)	0
10	Łącznie	1129	82

Źródło: opracowanie własne.

Zastanawiająca jest duża liczba zawieszonych spraw „Kkow” z uwagi na stan zdrowia skazanych i problemy z ustaleniem miejsca pobytu, biorąc pod uwagę treść art. 58 § 2a k.k.: „Kary ograniczenia wolności w postaci obowiązku, o którym mowa w art. 34 § 1a pkt 1, nie orzeka się, jeżeli stan zdrowia oskarżonego lub jego właściwości i warunki osobiste uzasadniają przekonanie, że oskarżony nie wykona tego obowiązku”. Ustawodawca wprowadzając przepis art. 58 § 2a k.k., zwrócił uwagę na konieczność ustalania możliwości wykonania pracy na cele społeczne przez oskarżonego przed jej orzeczeniem: „W nowym przepisie § 2a w art. 58 k.k. wprowadzono istotną normę gwarancyjną. Nieodpłatna kontrolowana praca na cele społeczne, nie byłaby orzekana wobec oskarżonych, co do których ze względu na stan zdrowia lub ich właściwości i warunki osobiste, istniałoby uzasadnione przekonanie, że nie wykonają takiej pracy. Wprowadzenie projektowanego przepisu uzasadnia okoliczność, iż w praktyce zdarzają się wypadki, że kara ograniczenia wolności jest orzekana – zwłaszcza w wyrokach wydawanych na posiedzeniu w trybie nakazowym, bez udziału oskarżonych – wobec osób niezdatnych do wykonywania takiej pracy [...]. Właściwości i warunki osobiste, o jakich mowa w proponowanym zapisie, to zwłaszcza sytuacja rodzinna oskarżonego, który np. sprawuje bezpośrednią opiekę nad małoletnimi dziećmi bądź starszymi, schorowanymi członkami rodziny i nie jest w stanie zapewnić im opieki na czas wykonywania pracy. Przepis ten będzie miał również zastosowanie w sytuacji, gdy oskarżony był uprzednio skazany na karę ograniczenia wolności i uchylał się od jej wykonania, co może uzasadniać domniemanie o niecelowości ponownego stosowania wobec tej osoby kary takiego rodzaju”²¹.

.....

²¹ Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw. Uzasadnienie, Druk nr 1394, Warszawa 21 listopada 2008. Art. 58 § 2a k.k. dodany ustawą z dnia 5 listopada 2009 r. (Dz.U. Nr 206, poz. 1589).

Wykres 3. Odpowiedzi kuratorów na pytanie ankietowe: Czy często zdarza się, że osoby skazane nie wykonują orzeczonych prac lub wykonują je w niepełnym wymiarze godzin i/lub nieregularnie? Jeśli tak – proszę zaznaczyć, co najczęściej, zgodnie z Pani/Pana doświadczeniem zawodowym, jest przyczyną takiej sytuacji

Sytuacja powyższa ma miejsce od wielu lat. Już podczas badań przeprowadzonych przez współautorkę niniejszego artykułu w 2014 r. kuratorzy wskazywali na problemy z wykonywaniem prac na cele społeczne z uwagi na stan zdrowia, bezdomność, uzależnienia lub inne właściwości i warunki osobiste skazanych utrudniające sprawne wykonanie orzeczenia sądu (Janus-Dębska 2014, 2016).

W powyższych badaniach również sędziowie zwrócili uwagę na brak wystarczających informacji o sprawcy czynu zabronionego (stan zdrowia, sytuacja rodzinna i zawodowa) – 29% respondentów oraz brak prognozy kryminologicznej przed orzeczeniem wyroku – 10% respondentów²².

Czynników mających wpływ na zawieszanie spraw z orzeczonymi pracami na cele społeczne należy poszukiwać więc już na etapie orzekania kary. Brak wystarczającej informacji o osobie podejrzanego albo oskarżonego, właściwego rozpoznania w zakresie deficytów, zdiagnozowania jego sytuacji pod kątem jego stanu zdrowia, właściwości i warunków osobistych, przed orzeczeniem kary ograniczenia wolności, powoduje trudności z późniejszym jej wykonaniem lub przy długotrwałej przeszkodzie, prowadzi do zawieszenia postępowania wykonawczego. W większości krajów europejskich raporty sporządzane przez służby probacyjne lub pracowników opieki społecznej, na potrzeby postępowania przy-

²² Ibidem. Dane odnoszą się do podawanych przez sędziów przyczyn niskiego poziomu liczby orzekanych kar ograniczenia wolności.

gotowawczego lub sądowego, pozwalają na orzeczenie kary adekwatnej do stanu zdrowia, właściwości i warunków osobistych oskarżonego. W Polsce prokuratura i sądy sporadycznie korzystają z możliwości zlecenia kuratorom wykonania wywiadu środowiskowego na podstawie art. 214 k.p.k.²³, podczas którego kuratorzy mogą zebrać informacje o podejrzanym lub oskarżonym w zakresie czynników mogących w przyszłości utrudniać lub wręcz uniemożliwiać sprawne wykonanie orzeczonej kary nieizolacyjnej.

Analiza danych statystycznych zawartych w sprawozdaniu MS-S40 wskazuje na zwiększanie się liczby spraw zawieszonych powyżej 2 lat w całej Polsce. W 2013 r. było ich 5638, natomiast w 2018 – 11 003²⁴, czyli przyczyny zawieszeń w dużym stopniu mają charakter długotrwały.

W sprawozdaniu z działalności kuratorskiej służby sądowej, w dziale 2.1 „Wnioski kuratorów zawodowych dla dorosłych” nie zostały wyodrębnione dane dotyczące liczby wniosków kuratorów w przedmiocie zawieszenia postępowania wykonawczego, jednakże przeprowadzona lustracja wskazuje na znaczny udział kuratorów w inicjowaniu tego rodzaju postępowań incydentalnych. Są one podejmowane również na wniosek skazanego oraz z urzędu, w szczególności w zakresie prac społecznie użytecznych, orzekanych w zamian za nieuiszczoną grzywnę (art. 45 kkw).

Sprawy zawieszone generują szereg czasochłonnych czynności zarówno po stronie kuratorów zawodowych, jak i sędziów:

- § 524 pkt 12 zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 czerwca 2019 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej: „Kontrolka spraw, w których postępowanie zawieszono, powinna być kontrolowana przez kierownika zespołu nie rzadziej niż raz na miesiąc, przy czym, nie rzadziej niż raz na trzy miesiące kurator zawodowy dokonuje ustalenia, czy zaistniała podstawa do złożenia wniosku o podjęcie zawieszonego postępowania lub innego stosownego wniosku”.
- § 425 pkt 5 ww. zarządzenia: „Kontrolka spraw, w których postępowanie zawieszono, powinna być kontrolowana przez przewodniczącego wydziału nie rzadziej niż raz na miesiąc, przy czym nie rzadziej niż raz na trzy miesiące podlegają sprawdzeniu akta sprawy w celu ustalenia, czy zaistniała podstawa do podjęcia zawieszonego postępowania lub do wydania innego stosownego zarządzenia”.

²³ Art. 214 § 1 k.p.k.: „W razie potrzeby, a w szczególności, gdy niezbędne jest ustalenie danych co do właściwości i warunków osobistych oraz dotychczasowego sposobu życia oskarżonego, sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator, zarządza w stosunku do oskarżonego przeprowadzenie wywiadu środowiskowego przez kuratora sądowego lub inny podmiot uprawniony na podstawie odrębnych przepisów, a w szczególności uzasadnionych wypadkach przez Policję”.

²⁴ Sprawozdanie z działalności kuratorskiej służby sądowej za rok 2013 i 2018, Zespoły Kuratorskiej Służby Sądowej – Polska, MS-S40r, źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości.

Czynności te nie są wliczane do standardów obciążenia pracą kuratora, wynikających z Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 czerwca 2003 r. w sprawie standardów obciążenia pracą kuratora zawodowego (Dz.U. 2003 Nr 116, poz. 1100). Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 czerwca 2016 r. w sprawie sposobu i trybu wykonywania czynności przez kuratorów sądowych w sprawach karnych wykonawczych, nie wskazuje jakie obowiązki ciążyą na kuratorze w związku z nadzorem nad zawieszonym postępowaniem wykonawczym.

Z analizy akt w okręgu warszawsko-praskim wynika, iż dodatkowo, oprócz dokonywania wpisów w kontrolce spraw, w których postępowanie zawieszono (system informatyczny KURATOR), kuratorzy gromadzą niezbędną dokumentację w teczce oznaczonej symbolem „Zawk”, mimo że obowiązujące przepisy nie obligują kuratorów do prowadzenia teczek „Zawk”, jednakże jest to uzasadnione względami praktycznymi. Kuratorzy dokonują ustaleń czy zaistniały podstawy do złożenia wniosku o podjęcie zawieszonego postępowania, co jest pomocne przy czynnościach przewodniczącego wydziału wynikających z § 418 pkt 5 ww. zarządzenia.

W sprawach, w których grzywna została zamieniona na prace społecznie użyteczne, a skazany jest osadzony w zakładzie karnym w innej sprawie, dobrym rozwiązaniem dla sprawnego zakończenia postępowania, może być wystąpienie do dyrektora jednostki penitencjarnej z zapytaniem czy jest możliwość odpłatnego zatrudnienia skazanego, celem wykonania kary grzywny (skazany może w każdym czasie zwolnić się od kary zastępczej przez złożenie kwoty pieniężnej przypadającej do uiszczenia grzywny). Analogicznie można postąpić w sprawach, w których wobec skazanego został orzeczony obowiązek naprawienia szkody lub inne zobowiązanie finansowe (np. na podstawie art. 72 § 2 k.k. lub art. 46 § 1 k.k.), a postępowanie zostało zawieszone jedynie w części (części dotyczącej obowiązku pracy społecznej). Takim sposobem skazany może zadośćuczynić pokrzywdzonemu, poprzez wykonanie świadczenia pieniężnego, nawiazki lub szkody, w krótszym terminie, podczas odbywania kary pozbawienia wolności. W zawieszonych sprawach „Doz”, w sytuacji odbywania przez skazanego kary pozbawienia wolności w innej sprawie, której zakończenie przekracza termin końca okresu próby, kurator może rozważyć wystąpienie z wnioskiem na podstawie art. 74 § 2a k.k.²⁵ o zwolnienie od dozoru takiej osoby.

Z uwagi na przepis art. 15 § 4 k.k.w.²⁶ (wstrzymanie biegu przedawnienia), mimo wieloletnich zawieszeń kontrolowanych postępowań wykonawczych w związku z odbywaniem przez skazanego kary pozbawienia wolności w innej sprawie (66% z wszystkich przesłanek zawieszenia postępowań wykonawczych

²⁵ Art. 74 § 2a k.k.: „Zwolnienie od dozoru może nastąpić także, jeżeli sprawowanie dozoru jest niemożliwe albo znacznie utrudnione z przyczyn niezawinionych przez skazanego”.

²⁶ Art. 15 k.k.w.: „Wykonywanie kary pozbawienia wolności, zastępczej kary pozbawienia wolności, kary aresztu wojskowego, kary aresztu lub zastępczej kary aresztu, kary porządkowej oraz środka przymusu skutkującego pozbawieniem wolności w tej samej lub innej sprawie wstrzymuje bieg przedawnienia”.

zamieszczonych w tabeli 1), nie są one zagrożone umorzeniem z powodu przedawnienia wykonania kary.

Dane statystyczne zawarte w MS-S40r nie pozwalają na dokonanie podziału zawieszonych spraw „Kkow” na orzeczone na podstawie Kodeksu karnego i Kodeksu wykroczeń, jednakże przeprowadzona w okręgu warszawsko-praskim lustracja wskazuje, że znaczna część tego rodzaju spraw dotyczy ukaranych na podstawie Kodeksu wykroczeń. Z uwagi na odbywanie kary pozbawienia wolności w innej sprawie postępowanie wykonawcze jest często zawieszane na wiele lat. Poniższe przykłady dotyczą zawieszonych spraw „Kkow” orzeczonych na podstawie Kodeksu wykroczeń (K.w.):

- Przypadek 1. Wyrok uprawomocnił się 19.05.2011 r. (K.w.). Ukarani przebywa w zakładzie karnym od 22.03.2011 r. Koniec kary 20.12.2022 r. – od uprawomocnienia się wyroku do końca kary pozbawienia wolności – 11 lat.
- Przypadek 2. Wyrok uprawomocnił się 02.02.2012 r. (K.w.). Ukarani przebywał w jednostce penitencjarnej od 24.08.2012 r. Koniec kary 09.05.2021 r. – od uprawomocnienia się wyroku do końca kary pozbawienia wolności – 9 lat.
- Przypadek 3. Wyrok uprawomocnił się 10.09.2014 r. (K.w.) Skazany przebywa w jednostce penitencjarnej do 02.07.2027 r. – od uprawomocnienia się wyroku do końca kary pozbawienia wolności – 13 lat.
- Przypadek 4. Wyrok uprawomocnił się 21.06.2012 r. (K.w.). Ukarani przebywa w zakładzie karnym od 05.07.2011 r. Koniec kary 15.08.2022 r. – od uprawomocnienia się wyroku do końca kary pozbawienia wolności – 10 lat.
- Przypadek 5. Wyrok uprawomocnił się 31.01.2014 r. (K.w.). Ukarani został osadzony w jednostce penitencjarnej od 25.11.2014 r. Koniec kary 24.06.2023 r. – od uprawomocnienia się wyroku do końca kary pozbawienia wolności – 9 lat.
- Przypadek 6. Wyrok uprawomocnił się 08.05.2012 r. (K.w.). Ukarani przebywa w zakładzie karnym od 27.01.2014 r. Koniec kary 16.02.2025 r. – od uprawomocnienia się wyroku do końca kary pozbawienia wolności – 13 lat.
- Przypadek 7. Wyrok uprawomocnił się 07.04.2012 r. (K.w., praca społecznie użyteczna orzeczona w zamian za nieuiszczoną grzywnę). Koniec kary 11.02.2029 r. – od uprawomocnienia się wyroku do końca kary pozbawienia wolności – 17 lat.

Przykłady podane powyżej dotyczą wyłącznie kar orzeczonych na podstawie Kodeksu wykroczeń i zostały przedstawione w związku z *Komentarzem* T. Bojarskiego (Bojarski 2015): „Czyny wykroczeniowe stanowią odpowiednio drobniejsze niż przestępstwa naruszenia prawa. Orzekane za nie kary także mają odpowiednio niższą rangę i mniejsze znaczenie społeczne, co nie przemawia za tym, aby zachować prawo wykonywania tych kar przez długie lata”. Kuratorzy w sprawach zawieszonych, dotyczących ukaranych na podstawie Kodeksu wykroczeń w większości przypadków nie występują z wnioskiem o umorzenie postępowania wykonawczego, powołując się na art. 15 § 4 k.k.w. (wstrzymanie biegu przedawnienia). Analiza komentarzy dotyczących art. 45 k.w. nie jest jednak jednoznaczna w tym

zakresie (Postulski 2011). W doktrynie można spotkać się i z takimi stanowiskami, że jeśli chodzi o orzeczenia wydane właśnie na gruncie Kodeksu wykroczeń, to określonego w art. 45 § 3 k.w. 3-letniego biegu do przedawnienia wykonania takiej kary nie mogą przerwać żadne okoliczności (Kurzępa 2008; Grzegorzczak 2013). Należy domniemywać, że autorowi chodziło również o takie okoliczności, jak odbywanie kary pozbawienia wolności lub aresztu w innej sprawie. Marek Mozgawa zresztą w swoim komentarzu do art. 45 k.w. przywołuje innych autorów, według których już wprost „Również odbywanie kary pozbawienia wolności lub kary aresztu nie powoduje wstrzymania biegu przedawnienia wykonania innych kar lub środków karnych, orzeczonych względem tego sprawcy” (Mozgawa 2009).

Podobnie wygląda sytuacja z karami orzeczonymi na podstawie Kodeksu karnego. W najstarszej z analizowanych w okręgu warszawsko-praskim spraw „Zawł” wyrok uprawomocnił się w 2004 roku.

Kolejną istotną przesłanką zawieszenia postępowania wykonawczego jest stan zdrowia skazanego, który dotyczy tylko spraw „Kkwo” obejmujący schorzenia fizyczne i psychiczne oraz niepełnosprawność (10% wszystkich zamieszczonych w tab. 1). Z analizy kontrolowanych akt wynika, że omawiane czynniki mają często charakter długotrwały.

- Przypadek 1. Wyrok uprawomocnił się 25.11.2011 r. Postanowienie Sądu w przedmiocie zawieszenia postępowania na wniosek kuratora z dnia 8.08.13 r. Kurator dokonuje ustaleń dotyczących stanu zdrowia skazanego (załączone m.in. orzeczenie z dnia 07.03.2006 r. o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności – niepełnosprawność o charakterze stałym oraz inne zaświadczenia lekarskie, skazany stracił nogę w wypadku drogowym w 2003 r.), załącza KRK (osoba 8-krotnie karana).
- Przypadek 2. Wyrok uprawomocnił się 1.07.2016 r. Postanowienie Sądu w przedmiocie zawieszenia postępowania z wniosku kuratora z dnia 7.09.2016 r. Kurator dokonuje ustaleń dotyczących stanu zdrowia skazanego (załączone m.in. orzeczenie z dnia 12.04.2012 r. o znacznym stopniu niepełnosprawności – niepełnosprawność o charakterze stałym, załączone zaświadczenia lekarskie: zaćma obustronna ze znacznym ograniczeniem widzenia, nadciśnienie tętnicze i uszkodzenie ośrodkowego układu nerwowego).
- Przypadek 3. Wyrok uprawomocnił się 10.11.2009 r., orzeczona szkoda na rzecz pokrzywdzonego. Postanowienie Sądu w przedmiocie zawieszenia postępowania z wniosku kuratora z dnia 12.01.2010 r. Kurator dokonuje ustaleń dotyczących stanu zdrowia skazanego (załączone m.in. orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności – do dnia 30.11.12 r., następnie do dnia 31.12.2015 r. i kolejne do dnia 13.11.2023 r., załączone zaświadczenia lekarskie), załączone notatki z rozmów ze skazanym, informacje z KRK. Kurator w dniach 28.05.10 i 27.08.10 r. wystąpił z wnioskami o umorzenie postępowania wykonawczego z uwagi na ciężki stan zdrowia skazanego (wniosek nieuwzględniony).

W sytuacji sprawowania kontroli w sprawie, w której przesłanką zawieszenia jest zły stan zdrowia podopiecznego, problemy może stwarzać regularne (zgodnie z cyt. rozporządzeniem – co 3 miesiące) dokonywanie ustaleń czy zaistniała podstawa do złożenia wniosku o podjęcie zawieszonego postępowania lub innego stosownego wniosku. Stawienie się ciężko chorej osoby w siedzibie zespołu kuratorskiego na wezwanie²⁷ kuratora jest często niemożliwe lub znacznie utrudnione. Kuratorzy w takich przypadkach mogą zobowiązać sprawcę – np. w trybie art. 5 § 2 k.k.w. – do przesyłania stosownych zaświadczeń lekarskich za pośrednictwem poczty, maila lub faksu. Jednakże dokonywanie takich ustaleń co 3 miesiące, u osób które posiadają wieloletnie lub stałe orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności, generuje szereg czynności, które nie wnoszą nic nowego do sprawy, a jednocześnie odciągają kuratorów od ich głównych zadań, wiążących się z szeroko pojętą readaptacją społeczną, wpływając w ten sposób szczególnie na ekonomikę, sprawność i niezawołność wykonywania powierzonych zadań i obowiązków. W takiej sytuacji wydaje się, że zmiana brzmienia § 524 pkt 12 zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 czerwca 2019 r. na następujący: „Kontrolka spraw, w których postępowanie zawieszono, powinna być kontrolowana przez kierownika zespołu nie rzadziej niż raz na 3 miesiące; nie rzadziej niż raz na sześć miesięcy, w uzasadnionych przypadkach w innych terminach wskazanych w zarządzeniu przewodniczącego wydziału, kurator zawodowy dokonuje ustalenia czy zaistniała podstawa do złożenia wniosku o podjęcie zawieszonego postępowania lub innego stosownego wniosku”, ograniczyłaby wykonywanie tego rodzaju czynności. Zmniejszenie częstotliwości czynności, do których są zobligowani kuratorzy, byłoby także wskazane w sprawach, w których przesłanką zawieszenia postępowania wykonawczego są problemy z ustaleniem miejsca pobytu skazanego (14% z wszystkich zamieszczonych w tab. 1). Czynniki te również mają charakter długotrwały i najczęściej dotyczą osób poszukiwanych listem gończym w innych postępowaniach karnych (art. 279 § 1 k.p.k.), bezdomnych, obco-krajowców oraz osób, wobec których na etapie postępowania wykonawczego sąd wszczął poszukiwania w związku z nieustalonym miejscem pobytu (art. 278 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w.). Również w sytuacji, gdzie postępowanie wykonawcze zostało zawieszone z uwagi na odbywaną w innej sprawie długoterminową karę pozbawienia wolności lub sumę następujących po sobie kar, których ostateczny koniec jest odległy, a sam podsądny często nawet jeszcze nie nabył uprawnień do czynienia starań o warunkowe przedterminowe zwolnienie.

Należy zaznaczyć, że często osoba podlegająca oddziaływaniom kuratora ma szereg obostrzeń i obowiązków, których sumienne przestrzeganie nie powinno

.....

²⁷ Wątpliwości budzi, na podstawie jakich przepisów kurator zawodowy ma legitymację do wzywania osoby, wobec której postępowanie wykonawcze zostało zawieszone w całości. Skoro postępowanie zostało zawieszone w całości, to tym samym nie mają do niego zastosowania przepisy z etapu postępowania będącego w trakcie wykonywania.

skutkować ww. problemami. Między innymi: nie może bez zgody sądu zmieniać miejsca stałego pobytu (art. 34 § 2 pkt 1 k.k.), ma obowiązek stosować się do wydanych przez właściwe organy poleceń zmierzających do wykonania orzeczenia (art. 5 § 2 k.k.w.), w okresie sprawowanego dozoru obowiązana jest bezzwłocznie, a najpóźniej w ciągu 7 dni od powzięcia wiadomości o oddaniu go pod dozór, zgłosić się do kuratora sądowego tego sądu rejonowego, w okręgu którego dozór ma być wykonywany (art. 169 § 2 k.k.w.) oraz jest obowiązany stawiać się na wezwanie sądu lub kuratora sądowego i udzielać wyjaśnień co do przebiegu dozoru i wykonywania nałożonych na niego obowiązków, bez zgody sądu nie zmieniać miejsca stałego pobytu, umożliwić kuratorowi wejście do mieszkania oraz informować go o zmianie miejsca zatrudnienia (art. 169 § 3 k.k.w.). Niestosowanie się do powyższych zobowiązań powinno skutkować złożeniem przez kuratora stosownego wniosku o wszczęcie postępowania incydentalnego, adekwatnie do zdiagnozowanych przesłanek i dokonanych ustaleń (np. czy zachowanie podsądnego ma znamiona uchylania się²⁸).

Wnioski *de lege ferenda*:

1. Zmiana brzmienia § 524 pkt 12 zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 czerwca 2019 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej, na następujący: „Kontrolka spraw, w których postępowanie zawieszono, powinna być kontrolowana przez kierownika zespołu nie rzadziej niż raz na 3 miesiące; nie rzadziej niż raz na sześć miesięcy, w uzasadnionych przypadkach w innych terminach wskazanych w zarządzeniu przewodniczącego wydziału, kurator zawodowy dokonuje ustalenia czy zaistniała podstawa do złożenia wniosku o podjęcie zawieszonego postępowania lub innego stosownego wniosku”.
2. Zmiana art. 5 k.k.w. poprzez dodanie § 2a w brzmieniu: „Skazany wobec którego zawieszono postępowanie wykonawcze ma obowiązek udzielać wyjaśnień właściwym organom, w tym stawiać się na wezwanie tych organów”.

Ponadto autorzy dostrzegają potrzebę częstszego sięgania po instytucję zawieszonego postępowania wykonawczego w części, a nie w całości. Szczególnie w tych sprawach, gdzie obok wymierzonej kary orzeczono także środki kompensacyjne, środki karne (zakazy i nakazy) itp. W takich sytuacjach zawieszenie postępowania wykonawczego w całości niejednokrotnie uderza w osoby, które przestępstwem zostały pokrzywdzone. Stan ten, ze wszech miar pożądanym, można osiągnąć zarówno już na etapie odpowiedniego określenia przedmiotu wniosku

.....

²⁸ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 2005-10-27, II AKzw 641/05 „W pojęciu »uchylać się« mieści się negatywny stosunek psychiczny skazanego do nałożonych obowiązków bądź dozoru, będący wyrazem jego złej woli, a sprawiający że mimo obiektywnej możliwości nie realizuje on obowiązków, gdyż nie chce tego, a więc postępuje tak z powodów przez siebie zawnionych (postanowienie SN z dnia 28 lipca 1980 roku, V KRn 146/80, OSNKW 10-11/80 poz. 82)”.

w trybie art. 15 § 2 k.kw., sporządzanego przez kuratora, jak sięgania przez sądy po zawieszenie postępowania w niepełnym wymiarze w tych sprawach, gdzie jest to pożądane i wskazane.

Autorzy wskazują i akcentują także treść art. 58 § 2a k.k.²⁹, mając na uwadze, że większość postępowań sądowych, kończących się wymierzeniem kary ograniczenia wolności w formie kontrolowanej nieodpłatnej pracy na cele społeczne, toczy się w trybie postępowania nakazowego (zarówno jeśli chodzi o postępowanie karne, jak i wykroczeniowe). Sąd taki wyrok (wyrok nakazowy) wydaje w sytuacji, w których było prowadzone dochodzenie (głównie przez Policję), uznając na podstawie zebranego w postępowaniu przygotowawczym materiału i na podstawie zebranych dowodów, że okoliczności czynu i wina oskarżonego nie budzą żadnych wątpliwości. Sąd wydaje wyrok nakazowy na posiedzeniu bez udziału stron, często nie dysponując wystarczającą wiedzą na temat warunków i właściwości osobistych oskarżonego lub czy obwinionego, w tym szczególnie stanu zdrowia somatyczno-psychicznego. Stąd zasadne jest takie określenie (zmodyfikowanie) czynności dochodzeniowych prowadzonych przez policję (np. na poziomie wytycznych Komendanta Głównego Policji), które obok prowadzenia czynności dowodowych w zakresie prowadzonego dochodzenia, co oczywiste, będą obligowały organ prowadzący dochodzenie, do zbierania/pozyskiwania także informacji na temat stanu zdrowia osoby, co do której postawiono zarzut dokonania czynu zabronionego przez ustawę. Z kolei w sytuacji przeciwskażeń do prowadzenia postępowania w trybie nakazowym, niezastąpionym narzędziem do zbierania tego rodzaju informacji jest instytucja wywiadu środowiskowego, określona w art. 214 k.p.k., po którą bez żadnych ograniczeń mogą sięgać zarówno prokuratury, jak i sądy na etapie właściwego dla siebie postępowania, tj. przygotowawczego lub jurysdykcyjnego. Niewątpliwie posiadanie przez sąd takich informacji już na etapie wydawania wyroku nakazowego zminimalizuje, czy też ograniczy, sytuacje np. wymierzania kary ograniczenia wolności wobec osób, które ze względu na stan zdrowia już na tzw. starcie nie są w stanie takiej kary wykonać ze względów przez siebie niezawinionych. Jak już wykazano, największa liczba zawieszonych postępowań odnosi się właśnie do tego rodzaju kary, jako obecnie najczęstszej reakcji karno-prawnej na naruszanie porządku prawnego. Finalnie przełoży się to także na sprawność całego postępowania wykonawczego, pozwalając na jego wszczęcie bez zbędnej zwłoki, która to zasada wypływa wprost z normy określonej w art. 9 § 1 k.k.w.

.....

²⁹ Kary ograniczenia wolności w postaci obowiązku, o którym mowa w art. 34 § 1a pkt 1 (obowiązek kontrolowanej, nieodpłatnej pracy na cele społeczne – przyp. autorów), nie orzeka się, jeżeli stan zdrowia oskarżonego lub jego właściwości i warunki osobiste uzasadniają przekonanie, że oskarżony nie wykona tego obowiązku.

Abstract: Probation officer suspended in executive proceedings

As a result of legislative changes, from January 1, 2010, cases in which probation teams of the judicial service executing decisions in criminal matters are referred to cases in which enforcement proceedings have been suspended pursuant to art. 15 § 2 of the Executive Penal Code. Despite the lapse of 10 years from the introduction of the obligation for probation officers to perform control activities in such cases, doubts are still raised as to the role and tasks of probation officers resting in the course of executive proceedings that have been suspended and have not been performed for some time. In the course of such suspended proceedings, does the professional probation officers still retain all the qualities associated with his status as an executive authority?

The purpose of this study is to present the role of a probation officer as a authority of executive proceedings in a situation where, despite legality and enforceability, the judgment will not be enforced and will not be pending for reasons of a temporary nature and to present *de lege ferenda* conclusions regarding the regulation of the rights of probation officers in the discussed areas.

Key words: Probation officer, suspended enforcement proceedings, executive penal code, enforcement of court decisions, rights of convicted persons.

Bibliografia

- [1] Bojarski T. (red. nauk.), 2015, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Wolters Kluwer, 2015.
- [2] Grzegorzczuk T., 2013, *Komentarz do art.45 Kodeksu wykroczeń*, LEX/el.
- [3] Haak H., Jedynek T., Kokorzecka-Piber M., Kwadrans Ł., Liszke W., Martuszewicz A., Ostrianska Z., Rzepniewski A., Stasiak K., Szymanowski T., Wirkus Ł., 2018, *Zarys metodyki pracy kuratora sądowego*, wyd. 4, Wolters Kluwer, Warszawa.
- [4] Janus-Dębska A., 2014, *Uwarunkowania efektywnego wykonania kary ograniczenia wolności*, Ministerstwo Sprawiedliwości, „Probacja”, 3.
- [5] Janus-Dębska A., 2016, *Czynniki utrudniające efektywne wykonywanie kary ograniczenia wolności*, [w:] *Teoretyczne i praktyczne aspekty wykonywania kary ograniczenia wolności*, (red.) A. Kwieciński, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław.
- [6] Janus-Dębska A., 2016, *Uwarunkowania skutecznego wykonania kary ograniczenia wolności w formie prac na cele społeczne na podstawie badań własnych*, [w:] *Polska kuratela sądowa na przełomie wieków. Nadzieje, oczekiwania, dylematy*, (red.) M. Konopczyński, Ł. Kwadrans, K. Stasiak, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.
- [7] Janus-Dębska A., Gronkiewicz-Ostaszewska M., 2019, *Kurator sądowy – zawód szczególnie ryzyka. Bezpieczeństwo kuratorów sądowych w świetle badania ankietowego*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa.
- [8] Kurzępa B., 2008, *Komentarz do art. 45 Kodeksu wykroczeń*, LEX/el.
- [9] Mozgawa M., 2009, *Komentarz do art. 45 Kodeksu wykroczeń*, LEX/el.
- [10] Postulski K., 2011, *Umorzenie i zawieszenie postępowania wykonawczego*, Prokuratura i Prawo, nr 7–8.
- [11] Skręt R., 2018, *Control tasks of an adult probation officer executing a court judgments or judgments*, „The Polish Journal of Criminology”, Vol. 1.

Akty prawne

- [12] Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw. Uzasadnienie, Druk nr 1394, Warszawa 21 listopada 2008. Art. 58 § 2a k.k. dodany ustawą z dnia 5 listopada 2009 r. (Dz.U. Nr 206, poz. 1589).
- [13] Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 grudnia 2009 r. zmieniające zarządzenie w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej (Dz.Urz.MS.2009.13.137).
- [14] Zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 czerwca 2019 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej (Dz.Urz.MS.2019.138).